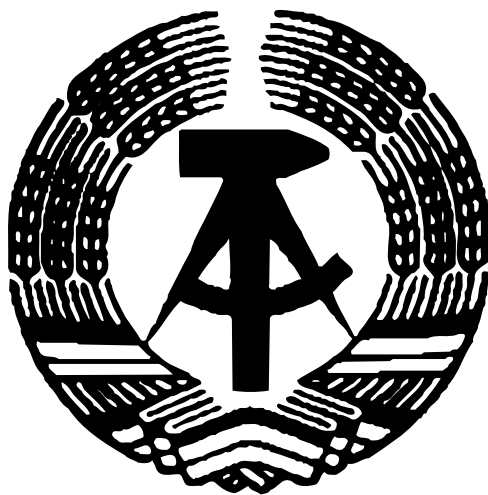

ASF PRESENTERAR

JONAS FRIZELL

SPIONEN SOM GICK
UT I KYLAN

Spionen som gick ut i kylan

Förord

Spionen som gick ut i kylan föddes ur flera olika idéer och infall. Jag hade länge gått och funderat på att skriva ett scenario som på något sätt berörde Tysklands nutidshistoria, framför allt traumat som uppdelningen mellan väst och öst innebar. Det tog sin början som ett halvt genomtänkt kärleksscenario som var tänkt att spegla splittrade familjers öden på olika sidor om järnridån, men idén visade sig svår att omvandla till praktik och dessutom något pretentiös. Omsider fick jag banta ner det till att beröra endast de människor som levt på östsidan. Att peta in det traumatiska och omvälvande med att plötsligt byta nationalitet löste jag genom att tänka tvärtom. Var det inte lika traumatiskt, eller till och med värre, att genom en återförening förlora sitt land igen? Visserligen försvann en totalitär, diktatorisk kommuniststat in i ett fritt demokratiskt samhälle, men de människor som följde med måste på något sätt upplevt känslan av att förlora sin tillhörighet i världen. För att understryka hur nära bundna huvudpersonerna var till Östtyskland lät jag dem vara hemliga agenter som arbetat hela sitt liv för att skada det demokratiska Tyskland de nu levde i. Detta löste i sin tur ut en mängd andra tankegångar och idéer. Genom att förlägga handlingen i nutid och låta handlingen utspela sig endast i huvudpersonernas minnen och reflektioner skapades ytterligare en känsla av frustration och hjälplöshet. Samtidigt tjänade minnena till att lägga ett överkligt, sentimentalt skimmer över sättningen. Det finns som tidigare nämnts flera olika inspirationskällor bakom historien. John Le Carrés bok med det snarlika namnet spelade inte så stor roll som man kan tro vid en första anblick. Den främsta inspirationskällan var förmodligen ett konstverk som jag såg en gång för flera år sedan på en utställning i London. Upphovsmakarna hade hittat en gammal årsbok från ett universitet. I den fanns bland annat fotografier från en pjäs som universitetets dramagrupp satt upp, men det fanns inga ytterligare referenser till vad pjäsen hette, vem som skrivit den eller vilka skådespelarna var. Konstnärerna byggde då upp en interiör exakt lik den på fotografierna, samt spelade in en film i vilken de försökte återskapa pjäsen,

utan manus eller någon som helst annan vetskap om den förutom några blekta fotografier. Resultatet blev ett sökande, frustrerande och i mångt och mycket obehagligt verk. Jag minns inte konstverket särskilt tydligt, men försöker ändå att återskapa det för mig själv. Det handlar om att återskapa sin historia ur inget annat än bleka fotografier och suddiga minnen. Det är vad *Spionen som gick ut i kylan* handlar om.

Jonas Frizell

Innehåll

<i>Till Spelledaren</i>	7
<i>Scentexter</i>	II
<i>Elsa Spielhagen</i>	14
<i>Erich Gutzkow</i>	22
<i>Maria Strehle</i>	30
<i>Thomas Nünning</i>	38

Till Spelledaren

Hej och välkommen att leda *Spionen som gick ut i kylan*. Scenariot tar sin grund i en historia kring fyra före detta spioner från Östtyskland och utspelar sig sommaren 2003. De har på inbjudan samlats i ett rum för att samtala och rekonstruera sin historia. Inbjudan finns som handout i form av ett brev och skall delas ut tillsammans med karaktärerna. Låt inte spelarna presentera sig innan scenariot börjar, det har gått lång tid sedan de sågs och känner förmodligen inte igen varandra. Vem som skrivit inbjudan framgår inte, det får de reda ut efter eget huvud. Om de väljer att gå ut ur rummet som de samlats i får du gärna avbryta spelet och lägga ner alltihop. Rummet är bärande och en anledning för karaktärerna att överhuvudtaget tala om sin situation. Om någon spelare lämnar rummet är han ute ur spelet. Scenariot handlar huvudsakligen om deras gemensamme vän, som dog för tjugosju år sedan, men också om karaktärernas liv fram till nu. Det är tänkt att handla om skuld och om förlåtelse, om att omvärdera sin tro och föreställning om sin tillvaro, samt att förlora sin tillhörighet i världen, allt ur karaktärernas synvinkel. Scenariot inbjuder knappast till improvisation för spelledaren, förutom eventuellt planterande av känslor och stämningar hos spelarna. Helst skall spelledaren vara passiv, för att få spelarna att känna sig ensamma och utsatta. Scenariot är tänkt att vara lugnt, eftertänksamt och bygger på mycket improvisation från spelarna. Hetsa inte fram något från spelarna, tystnad är inte alltid ett problem, snarare kan det i det här scenariot vara stämningsfullt. Vid provspelet visade sig tystnaden vara mycket effektiv, en minut kändes som en plågsam timme. Det är inget spårvagnsscenario i traditionell mening utan spelarna bygger i viss mån händelseförloppet själva, eftersom ingen färdig bakgrundshistoria finns, ingen vet riktigt vem som dödade Jan eller varför han dog. Som spelledare kommer du inte få mycket praktiskt att göra, men förhoppningsvis bjuder spelarna på underhållningen. Den huvudsakliga handlingen återfinns i karaktärerna, så läs dem noga. Stämningen genom hela scenariot skall vara dunkel, sentimental, sorgsen och något hopplös. Viktigt är att försöka behålla allvaret genom hela

scenariot, det är ett melodram och det skall behandlas därefter, utan ironi eller flams. Scenariot är främst till för att ge spelarna en upplevelse, om än en introvert sådan, inte för att roa spelledaren.

Scenerna

Scenariot är löst indelat i elva olika scener. Nu är dessa inte traditionella scener utan tjänar mer till att skapa associationer hos spelarna som de kan improvisera runt. Att en scen beskriver en speciell tidpunkt i ett annat rum betyder inte att spelarna automatiskt förflyttas till den tiden och den platsen. Scenerna skall snarare tjäna till att skapa ett samtalsämne. Om spelarna *absolut* vill förflytta sig i tid och rum, får de förstås göra det, det kan kanske bli intressant. Märk dock att du som spelledare *aldrig* får gestalta Jan eller någon annan som spelledarperson. Gör klart för spelarna att scenerna inte innebär hopp i tid och rum innan ni börjar spela. De enda egentligen nödvändiga scenerna är den första samt avslutet. Om det känns knöligt och malplacerat att läsa upp texterna så kan du låta det bero, men de kan vara effektiva för att få igång spelet. Första scentexten och avslutet är dock obligatoriska. Avslut finns i två varianter, ett trevligt och ett otrevligt. Läs det som passar, se också avsnittet *Jan*. Du kan bli tvungen att som jag ändra lite i avslutet, om spelarna som på provspelet går därifrån en i taget. All information som du och spelarna behöver finns i dessa texter. Speltiden varierar nog från en timme till fyra, rekommenderad speltid ligger väl på 2,5 – 3 timmar ungefär.

Jan

Jan är huvudpersonen i scenariot. Han var en god vän till karaktärerna och dog 1976. Alla karaktärer hade en personlig, varm anknytning till honom. Vad som egentligen hände Jan, mer än att han blev mördad, vet vi inte men karaktärerna har alla en anledning att känna sig skyldiga till hans död. Om de kommer fram till någon slutsats varför han blev mördad är det ju bra, men huvudtanken är att alla karaktärer skall avsluta scenariot med en känsla av att ha befriat sig från skuld. Om så sker, eller om de alla tar på sig skulden skall du läsa *Avslut I*. Om de inte kommer fram till något dylikt och allt blir värre än det var från början får du läsa *Avslut II*.

DDR (Deutsche Demokratische Republik) eller Östtyskland tog sin början när Sovjetunionen som en av de vinnande krigsmakterna fick kontrollen över östra Tyskland. DDR existerade från krigsslutet fram till oktober 1990. Det var en totalitär kommuniststat som lydde direkt under den sovetiska ledningen från Stalin fram till Gorbatjov. De två östtyska stadshuvudena hette Walter Ulbricht (pipskägget) och senare Erich Honecker. Som i alla totalitära stater fanns det inga fria val eller fria medier, allt styrdes av statsapparaten.

Man beräknar att var femte medborgare hade som uppgift att spionera på sina grannar och samla in uppgifter om dessa till statssäkerhetspolisen (Stasi). Berlinmuren, som byggdes för att hindra medborgarna att fly över till väst byggdes 1961 och kallades i DDR för ”den antifascistiska skyddsvallen”. På grund av missriktade femårsplaner i ekonomin stagnerade landet fullständigt och produktionen av varor och livsmedel blev otroligt skev. Mot slutet av åttiotalet hade det kommit till en situation där kraven på fria val, församlings- och pressfrihet tillsammans med ökade krav från väst blev för stora för regimen. Då stod landet en hårmsmån från total konkurs. Flera olika, mindre partier tilläts bildas mot slutet, men detta kunde inte dämpa upp kravet på frihet utifrån och inifrån. De sista åren var turbulenta med massdemonstrationer och ökande polisvåld. Den nionde november 1989 öppnades en gränskontroll till Västtyskland i Berlin och folk tilläts passera. I december samma år öppnades gränsen vid Brandenburger Tor. TV kablade ut hur mängder med folk tog sig över gränsen, hackade sönder muren och till synes handgripligen gjorde slut på det kalla kriget. I oktober 1990 blev DDR och BRD ett Tyskland igen. DDR var världsledande inom områden som industrispionage och övervakningssystem. Den bittra eftersmaken av återföreningen har kommit nu i efterhand då östtyskar i hög grad stigmatiseras av den västtyska befolkningen och till stor del anses vara orsaken till landets numera osäkra ekonomi.

Övriga frågor

Hur gamla är karaktärerna?

Thomas är femtiotre år, Elsa är femtio, Maria är femtioett, Erich är femtioåtta.

Har någon av dem vapen med sig?

Erich är förmodligen alltid beväpnad, men det är inget du skall påtala.

Vad händer om de går därifrån?

Spelet tar slut.

Mina spelare vill inte prata med varandra, vad skall jag göra?

Låt det vara, ingen står ut med pinsam tystnad särskilt länge.

Vem har skrivit brevet?

Det vet varken du eller spelarna.

Utspelar sig scenariot i en mörk källare?

Nej, i en ljus och luftig våning mitt på dagen, utanför pågår trafiken och livet som vanligt.

Tack så mycket Magnus, Gustav, Carl och Carro för det briljanta provspelet. Även författarna Hannes Bahrmann, Christoph Links, Jens Sparschuh samt John Le Carré vill jag tacka så mycket. Tack tack.

Jonas Frizell

Scentexter

Introduktion till scen I

I det kala, mycket grå rummet fann sig fyra, mycket grå gestalter ståendes. De två herrarna bar grå kostym med vit skjorta och damerna grå dräkt. Alla bar de svarta slipsar. De var alla vit- eller gråhåriga, med strama ansiktsdrag och rak, säker hållning. Det fanns fem stolar med hög rygg runt ett ovalt svart bord. På bordet stod vid varje plats ett glas och vatten i flaska. Vid ett av de två höga fönstren stod en vagn med hjul lastad med vodka, gin och campari. De höga fönstren som nyss nämnades släppte in strimmor av blekt solsken genom rummet. I skenet hängde dammet i luften, ända ned till stengolvet. Gardinerna, stora gråa tygstycken, var mycket stilla. Allt i rummet var mycket stilla och grått.

Brygga till scen II

Logementet som de fem tilldelats innehöll inte mycket mer än sex sängar och tolv skåp. Väggarna var smutsigula och golvet var av blekt trä som skrubbats och trampats tusentals gånger. Ett fönster vette ut mot kaserngården där soldater i regnkläder trampade runt i leran. De brann av ideologi och hängivenhet. Allt var för dem alla ännu mycket nytt och ovant. Ändå log de och skrattade, de hade lyckats och blivit antagna. Jan skrattade allra mest och var kanske lyckligast av dem alla. Han visste att han kommit rätt och att ett år av svett, blod och tårar skulle föra dem mycket nära varandra.

Brygga till scen III

Skivspelaren hade plockats bort, radion likaså. Affischerna på Dynamo Moskva anno 1969 var även de nedpackade. Två år hade gått och de hade lärt sig allt. Hur man ser utan att synas, hur man förblir en skugga. De hade som Jan trott, alla kommit varandra nära och skulle nu ut, till den andra sidan muren för att påbörja sitt arbete. Thomas skulle till Bonn, Elsa till Hamburg, Erich till Düsseldorf och Maria till Frankfurt. Jan hade fått högre betyg än någon annan och strålade av lycka vid vetskapen om att han stationerats i sin hemstad Berlin. På

den andra sidan, förstås. De lovade att inte förlora varandra. Att alltid hålla sig fast, aldrig släppa taget.

Brygga till scen IV

Ett nytt land mötte dem alla fem. Ett land där alla fick säga som de ville. Det fanns flera olika tv-kanaler och tidningar att välja mellan. Affärerna var överfulla av prylar. Även om de hade fått utbildning om väst var allt så annorlunda. Frihet eller förtryck.

Brygga till scen V

Hamburg. Ölkällaren var full med glada människor. Vaktmästaren hade lämnat ännu en omgång öl till de fem som satt kring ett runt bord. Källarvalven återgav skratt och stolskrap och samlade den tunga cigarettroken under sig. De visste inte riktigt vad de skulle säga, om vad de skulle prata. De var åter tillsammans, som de lovat.

Brygga till scen VI

Många som kom över kände sig vilsna, visste inte var de skulle ta vägen, visste inte vad de skulle göra. Bara ett pistolskott från deras gamla land är allting helt annorlunda, inget är sig likt.

Brygga till scen VII

Det finns samtidigt rörande kärlekshistorier att berätta. Den om pojken och flickan från öst som blev förälskade i sin nya värld till exempel. I en ny värld lever kärleken snabbt och berusat. Det nya blir som en utsökt fond till allt vad livet har att erbjuda. Pojken från öst vill aldrig mer tillbaka, glömmet sina rötter och sitt gamla liv.

Brygga till scen VIII

I det nya landet tyckte man synd om dem i det gamla, man demonstrerade mot orättvisorna. De visste inte om hur dåligt de hade det, tyckte man. Vinden blåste från väst, från de lyckligas sida, över till de olyckligas i öst.

Brygga till scen IX

Historien tog en sorglig vändning. I en lägenhet ligger en man, ännu helt ung, mördad. Skjuten i hjärtat. Blodet har runnit ut över hela golvet. Han skrattar inte mer eller rycker på axlarna. Leendet är för alltid stelnat. Det svarta håret smetar livlöst mot golvet.

Brygga till scen X

Så mycket folk hade aldrig kramats och skrattat så mycket på än gång. Över Brändeburger Tor exploderade hundratals fyrverkerier och broderfolket från öst vällde in över den öppnade gränsen. Allt började om på nytt, en ny tid skulle börja.

Brygga till scen XI

Ännu helt nytt. För vissa finns fortfarande betongen och järnet kvar. För vissa reser sig fortfarande en tre meter hög mur mitt i staden. Vissa går fortfarande som skuggor med blicken riktad österut. Riktad mot en tid som försvann tillsammans med ett folk. Några av dem har samlats i kväll för att samtala och minnas. Samlats för att åter resa en mur.

Avslut I

Från ett mycket grått rum går fyra gråa vänner ut, ut på den brusande gatan. Tillsammans, förenade av ett gemensamt, djupt sår, promenerar de längs med trottoaren. De stannar vid en krog bredvid kanalen och ser hur den nedåtgående solen sätter glashusen i brand. De beställer varsin kall öl och en till den smala pojken med det svarta håret. Han kisar mot himlen och skrattar åt den rosa skymningen som sakta sänker sig över deras nya, vackra hem.

Avslut II

I ett mycket grått rum står fyra stolar tomma runt ett bord. I den femte sitter en ung man med svart, rufsigt hår och tittar ut genom fönstret. Solen skickar sina sista bleka strålar i hans stilla ansikte. Utanför splittras fyra gråa gestalter åt var sitt håll. Splittrade av ett ärr lika djupt som stadens. De skiljs åt för att till slut försvinna bland gatorna och gränderna, för att försvinna ur historien.

Elsa Spielhagen

Att känna sig lurad. Om jag nu skall börja från min barndom och berätta vidare genom åren måste jag rama in historien med känslan av att ha blivit lurad. Så att du förstår fullt ut. Min familj, en av de få intakta familjer efter kriget, hade det bättre än de andra. Trots att ingen skulle ha det bättre än någon annan, befann vi oss högre upp. Det berodde på pappa, pappa som undkom kriget och allt vad det medförde. Han var väl något av en hästhandlare under kriget och åren efter. På något sätt hade han alltid ett lager filter eller äkta kaffe att sälja till de behövande. Till ockerpriser förstås. Klart att man kan invända mot det, profitera på andra, sargade och splittrade familjers elände. Jag har alltid fått försvara honom, han gjorde det han kunde för att föda sin familj under de svåra åren, men jag vet att det inte håller med sådant försvar. Han tjänade pengar såklart, så mycket pengar att han kunde sticka och bygga ett nytt hem åt sig själv på andra sidan muren. Bara åt sig själv. Det vet jag inte hur jag skall kunna förklara eller försvara, jag var så liten då och visste inte vad som låg bakom hans flykt från mig och mamma. Pengar förmodligen. Mamma sade att han inte var nöjd med hur vårt nya kommunistiska land utvecklades och att möjligheterna var begränsade här. Kanske var det så enkelt, men jag tror nog att han hade tröttnat på mamma och mig. Han hade tröttnat på att ta ansvar för en familj. Vi hörde aldrig något från honom mer än de paket med västtyska mark och godis som kom ibland. Så mycket kurage hade han i alla fall, att fortsätta försörja oss. Nu tänker jag att det var väl bara hans dåliga samvete som gnagde, ingen äkta kärlek till oss. Han lurade mig och mamma att tro att han älskade oss. Mamma trodde det länge, eller låtsades tro. Västtyska mark, det var högvaluta som du kommer ihåg, men du skulle väl aldrig i ditt liv ens tittat åt de pengarna. De hjälpte oss på traven, pappa tjänade mycket pengar där borta. Min far, kapitalisten som vände kappan efter vinden.

Ofta frågade jag mamma varför vi inte kunde ha flyttat med och också blivit rika på andra sidan. Hon svarade alltid att det var mycket bättre här, för här

hade alla det lika bra. Alla hade jobb, lägenhet och kanske till och med en egen bil. Alla skulle få en bil tids nog. Här fanns inga som svalt eller led. Jag lyssnade så klart väldigt mycket på henne när jag var liten, som alla barn. Det var den enda vuxna hållpunkten i mitt liv och vuxna visste ju bättre. De hade varit med om mycket hemska saker, världskrig och nazisterna. Allt var bättre än nazisterna. Om inte det röda Moskva hade hjälpt till att befria oss hade vi fortfarande levt under nazisterna, sade mamma. Amerikanerna hade inte hjälpt oss på riktigt sade hon, de hjälpte bara dem på andra sidan, medan kommunisterna hade sett till att vi hade allt vi behövde. Amerikanerna var bara ett spel för galleriet, fick jag veta. De var kapitalisterna som ville krossa vårt land och vårt folk. När jag får frågan om det inte var hemskt att växa upp bakom järnridån, förstår jag aldrig riktigt vad som menas med den frågan. Vi kände ju inte till något annat, varje barndom blir lycklig om man inte känner avundsjuka gentemot andra. Hos oss fanns kanske inte de roligaste leksakerna, men eftersom inget annat fanns, kunde man inte klaga. Varje barn skapar sin egen värld att leva i, en lycklig värld. Jag minns när de byggde muren, eller den antifascistiska skyddsvallen, som den kallades. Jag trodde verkligen på det, att det var en skyddsmur mot de onda makterna i väst, de som ville förändra oss. Det var ju något väldigt bra i det där, en mur som ingen av de onda kunde komma över. Inga fiender. Lurad igen. Tv:n talade hela tiden om hur fint det var på vår sida, varje dag kom nyheter om någon ny, majestätisk byggnad som uppförts och som bevisade vår storhet. Vi var ett starkt och enat folk, vi var ju halva Europa där bakom muren.

Nej, vi fick aldrig utrymme till att tänka efter ordentligt. Överallt sköljde politik över oss och de som inte höll med förpassades någon annanstans. Det fanns inget val, helt enkelt. För mig fanns det väl egentligen bara två vägar att välja, som för så många andra. Gå färdigt skolan och ta jobb någonstans och få samma lön som alla andra, få en lägenhet och kanske en bil, eller gå med i partiets ungdomsförbund och klättra därifrån. Klättra till en högre lön och en stor fin lägenhet. Klättra till respekt och anseende. Den tredje vägen, att motsäga sig partiet och politiken var aldrig aktuell. Det skulle bara belönas med deportering till något avlägset, undangömt ställe. Jag skulle ha blivit förvandlad

till ett papper i ett arkiv över saknade personer. Dessutom tyckte jag ju om partiet, jag ville inte agitera mot dem. De hade tagit hand om min mamma och mig, mamma hade jobb på ett sjukhus och var glad för det. På andra sidan hade hon fått slava och kämpa hela sitt liv och alltid ändå stått under någon. Här var vi lika, hög som låg. Jag valde den andra vägen. Gå med i partiet och visa vad du stod för. Det är så här i efterhand väldigt underligt. Gå med i ett parti och använda sin hela tid till att övertyga ett folk som redan var övertygat. Frivilligt eller inte. Det gav mig i alla fall anseende och en intressant fritid. Det fanns så mycket att göra där i ungdomsförbundet och alla glödde så starkt. Jag beundrade er alla utan gränser, förstod att man måste fylla sitt liv med mening, det kommer inte av sig självt. En obeskrivlig gemenskap växte fram mellan oss som var aktiva. När det inte finns något att sätta sig upp mot, när hela den politiska banan löper utan motstånd uppstår ett rus, ett rus av att färdas flera hundra kilometer i timmen utan att någon hejdar en. Allt finns bara till för att bevisa ens egen storhet. Man blir oövervinnlig, inget kan krossa en. Det fanns inget stopp, vi var de största, odödliga. En lycklig tid, som jag kommer ihåg den. Aldrig tråkigt. Sätta upp dagordningar, rekrytera nya medlemmar och skriva tal, samtidigt som vi fick vara nära de stora i partitoppen. Mamma fick ett foto med mig, Ulbricht och Honecker på, från något stort partimöte. Hon blev mycket glad och framför allt stolt. Hon såg att jag på väg att bli något, jag trodde att jag skulle bli något. Lurad.

Som i alla rastlösa ungdomshjärtan fann det en längtan till något mer. Du kände det och jag kände det. Alla har någon gång upplevt suget efter större utmaningar, nya sätt att bevisa sin duglighet. Klättra högre mot anseende. Klättra högre mot ärans tinnar, för att uttrycka sig dramatiskt. Även om arbetet i ungdomsförbundet beredde mig många lyckliga stunder och fick mig att känna mig viktig måste det finnas något mer, tänkte jag. Ett ännu påtagligare sätt att visa staten och partiet min lojalitet. Det fanns det, i fjärran Sovjet. I den röda borgen, moderstaten. Dagen då rekryterarna kom kunde jag inte tveka längre, det fanns ingenting att diskutera om. Du kände likadant. Våra hjärtan slog i samma takt. Vi var många som anmälde oss, bara ett fåtal klarade proven. Vi var fem av dem.

Ett logement, fyra personer som för alltid bränt sig fast hos mig. Särskilt en av dem, du, Jan. Min älskade. Livet hade fyllts av nytt blod. När jag såg er alla kunde jag inte annat än rysa och le. Allt var vårt. Det spelade ingen roll hur tuffa de här två åren skulle bli, jag skulle klara det. Jag visste att vi alla skulle klara det. Vi var en okrossbar enhet. Något helt nytt uppfyllde mig, inte alls som på samma sätt som i partiet, det här fyllde mig mer med en stolthet över mig själv. Jag kunde känna att jag var ansvarig för mitt liv. När vi var färdiga skulle vi arbeta för underrättelsetjänsten. Vi skulle ut till väst, till fienden. Spionage.

Du hakade dig fast från första början, du var allt som jag någonsin velat vara. Som du skrattade och skämtade om allting, samtidigt som allvaret ständigt brann bakom leendet. Hur skulle jag kunna undgå att bli förälskad i dig, hur skulle någon kunna undgå det? Det rufsiga håret och det där pojkkaktiga leendet grep tag i mig med stålklor. På så sätt försvann de andra lite grand. De blev mer som bakgrundsgestalter, en fond till oss. Det var väldigt romantiskt, de två blivande agenterna som båda brann av övertygelse och av kärlek till varandra. Soldatkärlek. Jag vet att alla tyckte om dig, men för mig betydde du allt då. Du var den enda anledningen till att jag klarade av utbildningen. Utan dig hade jag gett upp snabbt. De andra, jag vet inte. Vi sade att vi aldrig skulle släppa taget om varandra, men redan då visste jag att de skulle få gå åt sidan för dig. I mitt liv skulle det inte finnas plats för några andra. Egentligen borde det ju ha varit Thomas som jag föll för, vi hade båda arbetat i partiet och byggt våra liv på det, men han hade inte din magnetism. Han var som en tavla, utan egen vilja. Maria, jag undrar vad det blev av henne, hon tyckte om dig, men det var inte kärlek. Hon verkade inte lika äkta som oss andra. Erich, soldaten. Stackarn, vad gjorde han efter utbildningen, han talade aldrig om det. Det var bara vi, Jan. Vi som verkligen gav oss ut till den andra sidan.

Vi trodde att vi skulle träffas varje vecka, att vi skulle ta tåget till varandras städer, men så blev det naturligtvis inte. Jag var fast i Hamburg och du var fast i Berlin. Jag ringde ofta, men du brukade vara ute. Var det så att jobbet tog all din tid, eller undvek du mig? Om du ändå kunde ha berättat vad det var som

hände, varför du gled bort från mig. Det var en mycket tung tid, utan dig. Jag gjorde mitt jobb bra, men utan dig kändes det som om allting kvittade, jag förstod inte varför jag arbetade åt dem. Jag fick ägna mig åt industrispionage, fotografera fabriker och andra produktionscentrum. Allt i egenskap av industriell säkerhetsinspektör. Det enda riktiga borde ha varit att slå sig ner där, anamma den västtyska livsstilen och glömma sitt förflutna. Jag höll mig kvar, höll mig krampaktigt kvar vid tanken på dig och att allt skulle bli bra igen. All min möda kändes bortkastad, alla åren jag brunnit kändes bortslösade. Jag kunde inte bli arg på dig, jag hade inte orken eller viljan att ändra min kärlek och längtan till hat. Jag ville inte hata dig eller någon annan. Att få träffa dig kändes nödvändigt och jag var tvungen att kontakta allihop som svepskäl. Vi satt på den där jävla krogen i Hamburg där jag bodde och allt var helt dött. Ni låtsades vara glada, men jag vet att ni tyckte det var besvärande. Stor sak i det, jag fick träffa dig. Jag tyckte det som om något hade dött hos dig, du var förändrad. Något annat hade tagit sig in i ditt hjärta, något ondskefullt och tärande. Men jag var glad, jag var glad över att se dig. Minnena av dig som du en gång hade varit hjälpte mig att klara av den kvällen, men jag kände mig ändå lurad och bitter.

Du kom till mig en gång till. Helt oanmäld stod du framför dörren med det där leendet. Jag borde ha blivit överlycklig, men något tog emot. Du hade sårat mig så djupt genom att glömma mig och jag ville hämnas, antar jag. Hämnas genom att göra mig kall och oåtkomlig. Varför gjorde jag det? Varför var jag så jävla mänsklig att jag ville visa stolthet. Vi gick på bio, *Who's that knocking at my door?* med Harvey Keitel. Martin Scorsese. Jag hörde hur du andades under hela filmen, kände hur nära du var. Ville krama om dig och gråta, gråta i hundra år.

Men jag var för stolt. Vi gick ut från salongen, stannade vid en gatukorsning för att ta farväl. För alltid, den här gången. Då såg jag något i dina ögon som inte funnits där förut, en rädsla. En vilja att berätta något, eller erkänna något. Du var rädd. Du ville så gärna berätta. Det gällde ditt liv, förstår jag nu. Jag lät dig inte berätta, gav dig helt hastigt en kyss och gick därifrån. En judaskyss.

Jag ville visa dig vad du hade gjort mig, hur mycket du hade sårat mig. Om jag hade låtit dig berätta hade du kanske levat idag.

Jag fick brevet där någon berättade att du avlidit. Varför? Det var något som plågade dig så, något du gjort. Något slet dig ifrån oss och jag kunde ha hjälpt till att förhindra det. Jag kunde ha svalt min stolthet, öppnat mitt hjärta och tagit dig till mig. Du kunde kanske levat idag, om jag inte hade varit så förbannat stolt. Så förbannat mänsklig. Allt som krävdes var medmänsklighet men jag kunde inte förmå mig till det. Förlåt mig Jan.

Tjugosju år sedan. Så länge sedan var det jag fick det där brevet och mycket har hänt runt omkring oss. När vi blev ett land för fjorton år sedan trodde jag att det skulle bli annorlunda. Den där kvällen när alla var så glada och kramade varandra, visst kunde ingenting gå fel då? Vi var ett nytt land som tog ett gemensamt språng in i en ny varm tid av jämlikhet och broderskap. Våra drömmar krossades strax efteråt. Vem tror du vill ha ett främmande folk i sitt land? Vi blev främlingar, avskydda sådana. De lovade oss frihet och välkomnade oss till det nya landet, men de vill inte veta av oss. Vi är spetälska. När den första empatin och euforin över vårt enade land gått över fanns det ingen plats för oss. Vi är värre än alla gästarbetare tillsammans. De vill inte ge oss jobb, de skyller den dåliga ekonomin på oss. Vi bara tar och tar och ger ingenting. Du skulle inte tycka om det som det är nu. Du skulle bara längta hem till ditt gamla land, till den dunkla romantiken från förr. Till ditt och mitt hem. De har lurat oss.

Den flyter på, tiden. Jag har hittat ett jobb, på ett revisionsföretag, men viljan från förr är borta, jag känner inte glädje. Jag tillhör ju de oönskade. Något saknas, vi har blivit gamla, en rest från förr. Det finns ingen plats för oss i det nya samhället. Allt är så nytt här, jag känner inte igen mig. Allt blir mer och mer främmande för varje dag. Det som fanns kvar från vår verklighet har rivits och fått ge plats åt stora glasbyggnader. De bygger glashus. Våra drömmar har tagits ifrån oss och lämnats bort till historieskrivare och museer. Det finns många som jag, som driver runt dagarna i ända utan att känna sig

hemma. Trots att jag bor på den gamla sidan, på andra sidan den imaginära muren, känner jag mig inte hemma. Fåfänga, kanske, eller en äkta tomhet. Mitt barndomshem är rivet, borta med alla minnen från den tiden. Våra minnen är borta. De finns att läsa om i lexikon och skolböcker. Jag gör inte mycket på min fritid, träffar inte mycket folk längre. Det är för sent att knyta nya kontakter, vi är dömda att leva ensamma. Jag går på bio ibland, någon gammal film i svartvitt. Ser hela filmen, lyssnar på skådespelarna, lyssnar på hur du andas. Känner hur nära du är, kramar om dig och gråter i hundra år. Blir aldrig mer lurad.

2 juni 2003

Elsa,

Löftet om att aldrig släppa taget, att alltid hålla sig kvar gäller än. Vi vet alla att vi menade vad vi sade och löften är till för att hållas. Tillräckligt mycket vatten har flutit under broarna för att vi skall kunna mötas igen och tala om vad som hände med oss. Det är svårt för oss alla att riva upp gamla sår men för att kunna leva vidare är det tyvärr nödvändigt. Vi har nog alla gått för länge i samma fotspår och det är dags att ta ett nytt kliv. Vi träffas om en vecka klockan 14.00 på Ludwigstraße 15, andra våningen.

*Hälsningar,
Thomas, Maria, Erich*

Erich Gutzkow

Att börja med sin barndom, att analysera eller återskapa den är inte alltid så lätt som man kan tro, men jag försöker ibland och jag får väl försöka nu. När jag var mycket liten bodde vi i Rostock, jag kommer inte ihåg hur det såg ut eller i vilket hus och på vilken gata vi bodde. Det var väldigt kallt om vintrarna när vinden från havet låg på. Husen var antingen gröna och ärgade eller svarta av sot och bomber. Vår lilla familj bestämde sig för att flytta därifrån, till Dresden. Från en bombkrater till en annan. I Dresden var det ännu sotigare tycktes det mig. De statyer som stod kvar var alldeles svarta. Det fanns ju de nya, gråa husen också. Husen där alla skulle få bo och ha det lika bra. I ett sånt hus bodde vi, mor och jag. Far dog i kriget, i Ryssland någonstans, vet inte var. Förmodligen i en snödriva mitt i ödemarken efter kapitulationen eller i ett fångläger i Ural, jag fick aldrig träffa honom, så det borde ju inte ha spelat någon roll. Han blev bara tjugofem år gammal.

Han var ingen nazist sade mor, han visste inte ens själv vad han gjorde där borta. Jag kunde aldrig sakna honom. Fotografier hade jag ju sett, men aldrig känt hur det var att krama om honom, hört honom tala eller känt hans lukt. Jag antar att han luktade piptobak och gammalt läder, som fäder skall lukta. Väldigt många fäder dog därborta, flera av mina kamrater växte upp utan. Trots det lekte vi krig bland de sönderbombade husen. Smög runt väggarna som stod som kulisser mitt på marken. Vi letade splitter och hylsor bland de grushögar som fanns kvar. De blev allt färre, grushögarna, de skyfflades iväg och blev till ny grund för de nya husen. Vi lekte ryssar och amerikaner mot tyskar. Röda arméns trägevärsvdivision bestående av pojkar från vårt kvarter vann alltid. Sköt ihjäl varenda tysk, sen brukade vi skjuta ihjäl alla amerikaner också av bara farten, vi struntade i alliansen, vi hade blivit fiender nu. Leve Stalin, ekade de ljusa segerropen runt tegelväggarna.

Jag frågade ofta mor om far var en duktig soldat, om han var kapten eller kanske major, men hon ville inte säga något. Hon sade att alla var vi lika inför gud, basse eller general. Alla är vi fiskar och gud är människofiskaren. Efter ett tag plockade hon bort alla foton på honom, hon slängde de flesta men behöll två eller tre för sig själv, de när han inte bar uniform. Hon tyckte inte att han såg ut som sig själv i den där mössan. Jag sade i alla fall till mina små kamrater att min far hade varit på ryssarnas sida, inte nazisternas. Jag ville att min far skulle vara på de godas sida, på den sidan som vann. När någon unge sade att han sett foton på min far i tysk uniform, blev min far en hjältemodig spion för det röda Moskva. Kanske var det där allt föddes. Jag befann mig plötsligt i en märklig tillvaro gentemot min far. En del av mig hade aldrig sett, hört eller känt honom, den delen där han var nazist och tillhörde dem som hela världen hatade. En annan del kände honom utan och innan, såg honom framför sig där han tappert nästlade sig in i Görings högkvarter i tysk uniform och stal hemliga kartor. Han hjälpte röda armén att vinna kriget. Min far, hjältespionen.

Mor fick aldrig höra om det här, hon tyckte inte om ryssarna och inte om pip-skägget här hemma. Kommunisterna och nazisterna tillsammans dödade min man och din far, sade hon, och de tog vårt land ifrån oss. Ingen hade tagit mitt land ifrån mig, svarade jag. Det är mitt land och det är ju bättre än hos fascisterna på andra sidan. De kallades så av de andra pojkarna och deras föräldrar, men mor sade att de inte var några fascister, att de hade det mycket bättre än vad vi hade det. Strunt, tänkte jag och en eld flammade inom mig. En liten röd eld, tänd av gnistan från en far som nazisterna tvingade att dö och matad med den nya tidens virvlande röda fanor och stampande stövelklackar.

Det var ju självklart för mig att ta värvning, en tidsfråga bara. Mor grät naturligtvis floder, att se sin son följa samma olyckliga bana som hennes man gjort kan inte ha varit lätt. Särskilt inte i så oroliga tider. Jag vet inte, ingen vettig människa hade väl tagit värvning mitt uppe i det kalla kriget. Världen var ju bara en felsägning ifrån ett totalt kärnvapenkrig. Jag vet inte riktigt hur jag tänkte. Det fanns liksom inget annat sätt för mig att visa min lojalitet. Andra,

som var intelligenta och kunde uttrycka sig rätt kunde ju gå med i partiet och ordna möten och allt det där, men jag har aldrig haft den gåvan. Som liten lekte jag krig, lärde mig allt om flygplan och stridsvagnar, men jag läste inte mycket annat. Bilden av min far kan ha spelat en roll också, förmodligen. Det var allt jag intresserade mig för. De sade till oss att vi skulle vara stolta över att tillhöra armén, men jag vet inte. Alltid fanns det någon som var högre i rang och kunde se ner på ens brister och fel. Ingen gillar en soldat, inga civila i alla fall. Vi slöt in oss i en fränvänd värld, där allt handlade om vapen, befäl och hur man skulle putsa sina kängor så blankt som möjligt. Det var det enda som betydde någonting.

Först då kände jag mig dum, Jan. Det är en fruktansvärd känsla att känna sig dum och korkad, visst var jag en bra soldat men det var också det enda jag kunde. Bra och bra förresten, jag hade ju aldrig varit med om ett riktigt krig. Jag var inte mer värd än en värnpliktig, en kostnad för staten bara. Det kändes ledsamt att jag inte kunde göra mer för regimen och partiet, jag ville visa dem att jag kunde göra allt för dem.

Men jag kunde inte göra allt, jag kan fortfarande inte göra någonting. Ingen-ting åt mitt levda liv eller det liv jag lever nu, jag är för gammal. Ingenting åt vad som hände dig. Men jag var duktig på att skjuta och springa. Duktig på att lära känna fienden. Jag kunde ta mig förbi en vaktpost utan att märkas. Vad allt sånt skulle tjäna till undrade jag ofta då. Om kriget skulle komma skulle vi ändå vara förintade inom några minuter. Du förstår att det kändes vankelmodigt. Tur för mig då att jag sökte in till specialutbildningen. Annars hade vi aldrig träffats och jag hade legat och krupit i någon lerpöl hela mitt liv. Ett liv som basse, kanske fänrik som bäst.

Där var vi nu. Alla vi fem, stolta, spända och starka. Jag var äldst och borde ha varit mest erfaren men det kändes inte så. Visst kunde jag allt om vapen och strid, men det andra visste jag ingenting om. Det gamla logementet sitter som fastnitat i mitt huvud. Dina affischer på det där gamla handbollslaget. De nedsuttna stolarna och den gamla radion. Lukten, lukten av såpat golv

och militärpersedlar. Här hamnade de bästa, de som skulle ut till fienden för underrättelsetjänstens räkning. Alla vi som lyckats. Jag var, precis som du, i ett ständigt lyckorus där, även om det kanske inte märktes. Glädjen över att ha kommit ifrån tragglandet i armén uppfyllde hela mig. Snart skulle vi bli hjältar. De andra tyckte nog att jag var lite korthuggen, men du såg mig som vem som helst. Eller, du såg på mig med värme. Du blev den enda riktiga vän jag någonsin skulle få. Jan, du har hjälpt mig att hålla mig vid liv. När det känns som svartast ser jag ditt bekymmerslösa ansikte med det svarta bångstyriga håret framför mig och det går att leva vidare ett tag till. Hur du skrattar och rycker på axlarna.

Trots att du bara skrattade och skämtade om allt fanns där ett allvar hos dig. Det där allvaret som fanns hos mig också, övertygelsen. Övertygelsen om att vi stod på rätt sida, att vi var de goda. Du brann som eld. Jag ville så gärna också brinna så, visa att vi var likadana. Du kunde ha blivit min bästa vän, Jan. Vi kunde ha gått och druckit öl på kvällarna och pratat om gamla tider, vi kunde ha gjort bilresor runt i Tyskland. Lärt känna varandras familjer som vi aldrig fick. Du fick aldrig chansen att få någon familj, jag har försatt alla mina chanser. Du hade inte behövt dö. Vi behövde alla dig, inte minst jag. När det där brevet kom om att du hade dött, blev allt nattsvart.

De minnen jag har från de andra är oklara. Thomas var den intellektuelle, skärpte. Hade alltid något att säga. Ofta kändes det som om han såg ned på mig, lite mer än alla andra. Jag förstår inte varför, här skulle vi ju alla vara lika värda, vi hade ju alla kommit in på utbildningen. Det var nästan som om han visste vad som väntade mig. Som om han såg in i min framtid. Maria var en dunkel figur, verkade ha haft det svårt. Hon slöt sig som en mussla så fort man försökte närma sig henne, men hon kanske såg mig som mindre värd, tyckte kanske att jag var för dum. Elsa, jag vet inte vad det var, men hon verkade för vek. Du och hon hade något sorts förhållande, hon var verkligen kär i dig, även om hon försökte dölja sina känslor en aning. Jag tror inte att du kände likadant för henne, ni passade helt enkelt inte ihop. Ni hade inte samma själsliga glöd, som du och jag hade. Fast jag tyckte ju om dem, vill jag

minnas, även om jag inte ens kommer ihåg hur de såg ut. Bara du förblir ett klart foto i min hjärna. Bara du, Jan.

Sedan förstod jag nog aldrig riktigt vad som hände. Vi var klara med vår utbildning, två års strävan efter att få komma ut och visa vad vi lärt oss. Men jag fick inte göra det jag trott. Jag hade föreställt mig industrispionage och infiltration av politiska enheter. Kanske var det vad ni fick göra, säkert fick du det Jan. Du hade bäst betyg av alla. Jag fick döda. Bara döda. Jag vet inte hur många jag har skjutit, kontraspioner, politiskt farliga och andra obekväma. Jag hade utbildats till en mördarmaskin. Det borde jag ha räknat ut, jag var ju den dumme soldaten, ni var de smarta. För mig fanns bara en uppgift, döda alla som inte passar. De placerade mig i Düsseldorf, men jag åkte över hela Väst- och Östtyskland för att avrätta felaktiga människor. Mestadels avhoppare tror jag. Till en början visste jag alltid precis vem jag skulle ta livet av, men till slut slutade jag bry mig om det. Om jag fick order så lydde jag dem, precis som i armén. Alltid två skott i hjärtat eller huvudet. Jag hade inte rört mig en millimeter från där jag började. Leka krig i ruinerna med de andra smågrabarna.

Efter ett tag såg jag inte ens ansiktena på de jag skulle döda. Alla var ansiktslösa. Även ni. Till och med du Jan. På den där ölkällaren i Hamburg, när vi sågs igen, kände jag inte igen någon av er. Ni var alla främlingar. Den enda bilden som fanns av dig var den skrattande pojken i logementet, men den stämde inte överens med verkligheten. Du var någon annan då, jag med. Jag kan ha skjutit dig utan att veta om det, allt är som en grå dimma. Människor, år, platser, allt är något som inte fanns. Det hade inte gått annars, jag var tvungen att vända mig ifrån världen och förvandla den till en skjutbana. Du kan ha varit en av de avhoppare som jag skjutit i någon lägenhet eller i en gränd någonstans. En anonym förrädare. Om du ändå kunde säga att det inte var så, för jag vet ärligt talat inte längre.

Man kan räkna år och komma ihåg dem, vad som hände när, men jag ser alla år och månader som en grå vägg. Jag har blivit som en robot. Jag rymmer inga

känslor mer. Det slutade jag med för länge sedan. Det är de som har gjort mig sådan. Regimen som jag ville bevisa så mycket för, jag ville ge dem allt jag hade. Och vad gjorde de? De förvandlade mig till en jävla maskin, plockade bort allt som gjorde det värt att leva. Jag skulle ju bli en riktig spion, en sån som man läser om i spännande böcker. Vad jag grät i början. Grät för varenda en som jag måste döda, grät för mig själv och mina drömmar som krossats. Grät för mitt land som gjort mig detta. Grät över min far som fört mig dit jag var. Det var ju som honom jag ville bli, min låtsasfar. På grund av honom kan jag ha dödat den som skulle ha blivit min bästa vän.

Det var hundra år sedan, eller igår. Det känns som om det kvittar. Jag har inget liv längre, det har de tagit bort för alltid. Ingen kan ändra på det. Tillvaron är mycket mörk, Jan, svart som natten. Du undrar kanske varför jag inte tagit livet av mig när allting ändå är så meningslöst? Jag vågar helt enkelt inte. Om jag dog skulle en av bilderna på dig försvinna för alltid. Jag vill att den bilden skall leva så länge som möjligt. Jag bryr mig inte om hur värdelöst mitt liv har blivit, så länge den bilden av dig finns kvar. Bilden i mitt huvud, bilden av en oförstörd människa, en god människa. Du var den enda goda människa jag känt och utan det minnet är jag ingenting, utan det minnet går världen under.

Jag har svårt att minnas. Det finns ingen struktur i åren som flytt. Allt är en stilla ström av våld och döda människor. Människor som förtjänat att leva dubbelt så mycket som jag. Jag lever ännu för att påminna mig själv om det. Om alla dem som jag har dödat, alla familjer som jag har förstört. Allt liv som jag har släckt. Inte en sekund går utan att alla de passerar mina tankar.

Vårt gamla land finns inte längre kvar. Vi har blivit ett land nu, fyllt av hopp. Din hemstad är sig inte lik. De river allt det gamla och bygger nytt i krom och glas. En framtidsstad växer upp framför våra ögon. De säger att det har gått bra för oss, och det är väl sant antar jag. Jag vet inte. Jag stod där när de öppnade gränsen vid Brandenburger Tor. Det strömmade in människor från vårt gamla hemland. Alla dansade, skrattade och kramade om varandra. Jag

kunde inte skratta eller le. Jag såg bara dem vars bröder, söner, fäder och mormor jag dödat. De kramade om mig också, de visste ju ingenting. Fyrverkerier smälldes och champagneflaskor öppnades. Allt var förbi, en ny tid hade börjat. Inte för mig. Min tid är förbi. Den tickar sakta förbi i en liten lägenhet där jag stirrar i taket, försöker minnas och strukturera. Jag vill ha tillbaka allt det som de stal från mig, vill ha tillbaka alla årtionden. Men allt kommer bara till ett flagnande tak som är helt stilla, som aldrig ändrar sig, tar mig ingensans. Sakta flyter tiden, helt ensam. Grå. Du skrattar och rycker på axlarna, vi beger oss ned till stan och dricker några öl tillsammans som bästa vänner gör. Pratar om gamla tider, ser på hur en blodröd sol skickar sina sista strålar i glaskupolen på riksdagshuset. Glömmer allt. Lever igen.

2 juni 2003

Erich.

Löftet om att aldrig släppa taget, att alltid hålla sig kvar gäller än. Vi vet alla att vi menade vad vi sade och löften är till för att hållas. Tillräckligt mycket vatten har flutit under broarna för att vi skall kunna mötas igen och tala om vad som hände med oss. Det är svårt för oss alla att riva upp gamla sår men för att kunna leva vidare är det tyvärr nödvändigt. Vi har nog alla gått för länge i samma fotspår och det är dags att ta ett nytt kliv. Vi träffas om en vecka klockan 14.00 på Ludwigstraße 15, andra våningen.

*Hälsningar
Elsa, Thomas, Maria*

Maria Strehle

Vår familj hade inget val sade pappa. Vi kunde inte göra någonting åt det som hade skett. Visst kunde vi ha flyttat till väst medan det fortfarande gick, men både mamma och pappa hade sina jobb att tänka på. De ville inte riskera att stå arbetslösa på den andra sidan. Det var bättre här där alla hade jobb och lägenhet. De resonerade med tryggheten i första hand, de brydde sig inte om att vi inte var fria. Eller så trodde de det, att vi verkligen var fria att tycka och tänka som vi ville. Jag vet att vi inte fick det. Det vet väl alla nu, men jag förstod det redan som liten. De kom och tog grannen och förde bort honom. Jag frågade pappa varför. Han skakade bara på huvudet, ryckte på axlarna och gick därifrån. Av mamma fick jag veta att han hade gjort farliga tidningar och sagt saker som var förbjudna. Jag tänkte länge på vilka saker som var förbjudna och jag var själv väldigt rädd för att säga något sådant, även om jag inte riktigt visste vad det var för något. Jag trodde att man inte fick säga elaka saker och fördrev hela min barndom med att vara snäll och tyst. Jag fick inte säga dumma saker. Mamma och pappa levde på i tron om att allt var bra och att jag skulle bli en värlartig ung dam som sållade sig till skocken.

Ni var så blinda allihop. Mamma, Pappa och alla ni andra. Ja, du också. Varför såg ni inte att allt var fel, varför kunde ni inte för en endaste sekund öppna ögonen? Det var väl det ni gjorde. Ni öppnade ögonen men höll munnen stängd. Ni ville ju inte säga något olämpligt. Ni var så fega allihop. Jag var väl också feg som barn. Alla barn fick lära sig feghet bakom järnridån. Ett arv från de vuxna. Att inte öppna käften och fråga så mycket. Bara sluta alla frågor och undringar inom sig och vara tyst och snäll. Vi tittade på den svarta kanalen och hörde nyheten om att de hade byggt en tre meter hög mur i betong runt oss, så att vi inte kunde komma över mer. Jag kände mig ensam i världen om att inte förstå, jag tyckte att vi blev som djuren på zoo. En inte helt dum jämförelse, får du hålla med om. Vi kunde inte komma ut ur buren, men de andra fick åka in en dag och titta på hur vi skötte oss. Tyckte ni att

det var bra med bara en enda tv-kanal att titta på? Bara ett parti att rösta på? Jag måste ha gjort er alla besvikna. Fruktansvärt besvikna, men det var ett pris jag kunde betala.

Barndomen, grå som himlen. Tyst och stilla flöt den förbi, i ett disigt halvmörker av tystnad och rädsla. Allt var så tyst. Väggar till det stora huset där vi bodde, gården utanför, till och med vinden ruskade päronträden ljudlöst. Någon hade stulit allt ljud från min värld. Jag blev en tyst vägg själv. De kunde inte prata med mig, inte mamma eller pappa, inte lärarna eller läkaren. De trodde jag hade något fel i huvudet. Ju mer de trodde desto mindre talade jag. Till slut var det som om jag inte längre fanns, som om ingen annan fanns. Den blev en tunn kuliss att vandra i, vår slutna värld. Jag lovade att när jag blev stor skulle jag aldrig vara tyst mer utan skrika högst av alla. Jag hatade Brezjnevs där borta och pipskägget här hemma. Hatade den förbannade svarta kanalen. Jag hatade muren mer än alla ni andra någonsin gjort. Men än så länge var jag mycket tyst, som en mus. Ett glödande kol, instängt i en blyg liten flickas kropp. Kolet skulle snart brinna, tänkte jag, brinna och förvandla pipskägget och muren till aska. Kanske tänkte jag inte så då, med de formuleringarna, men jag har väl lätt för att dramatisera. Jag hatar inte mamma eller pappa. Det går inte att hata sina föräldrar, inte på riktigt. Jag tycker synd om dem och hälsar på dem ibland, de bor fortfarande kvar i samma lägenhet men är mycket gamla nu. Den skall snart rivas, lägenheten. Jag tycker inte om det gamla bostadsblocket eller den gamla lägenheten. Jag är glad att de river mitt barndomshem, glad att de river och förstör allt som påminner mig om mitt hemland. Allt sånt vill jag glömma. Mitt slutna, tysta kulissland.

Fler och fler i min närhet försvann bort. De försvann bort till fängelser eller gud vet var. Nu är de förvandlade till papper i arkiv som öppnas, utreds och diskuteras. Jag tror det var där som den verkliga gnistan tändes, Jan, när de försvann. Du skulle varit med och sett mig. Jag visste inte hur jag skulle gå till väga. Jag var som en förvirrad höna som varken visste ut eller in. Visst skulle jag ha velat demonstrera och skrika ut min mening, men då skulle jag också försvinna. Ungdom. Pojkvänner. Fester. Jag började tala, försiktigt och

stilla, men ändå talade jag. Jag kommer inte ihåg vem som sådde fröet i min hjärna. Det kan ha varit en pojke som jag gillade. En av de unga, arga som inte vill tåga mer. Någon som gått i samma tysta spår som jag men fått nog. Det kan ha varit vem som helst. Jag vill helst minnas att jag kom på det själv men jag tror inte det var så. Det var ingen dramatisk händelse som utlöste det. Inte som i någon bok, där någon vän dör i ens armar och man med tårar i ögonen lovar att hämnas mördaren. Inget sånt. Min hämnd hade helt stilla växt fram och ville ut.

Klart att mina föräldrar tyckte det var konstigt när jag gick med i partiets ungdomsförbund. De trodde ju att jag var dum i huvudet. Plötsligt stod deras tysta lilla dotter under vajande röda fanor och hyllade pipskägget och partiet. De var väl glada, så skulle de slippa se mig föras bort i framtiden. På ett sätt fördes jag nästan bort, Jan. De var nära att fånga mig med sina ideologier och sina hyllningar till det stora Moskva. Men jag tänkte bara tillbaka på allt det tysta och klarade mig. Med klart huvud steg jag i aktning hos fären i ungdomsförbundet.

De såg upp till mig och mitt förstådda babbler om proletariats diktatur och mina hatfulla ordkaskader om västmakterna och fascisterna. Det var en hämnd bara det, att få lura i dem att jag ärligt stod på deras sida.

Jag skulle ha blivit skådespelerska, brukar jag säga mig själv, jag var övertygande. Till och med du trodde på mig hela vägen. Då kände vi inte varandra, jag kände ingen av er. Känner er inte nu heller. Thomas, Elsa, Erich eller dig, Jan. Jag tror ingen av oss kommer glömma dagen då vi träffades. Vi satt i ett nedgången logement på en förläggning utanför Moskva. Jag satt i den röda högborgen, det är otroligt. Ni var så glada över att ha blivit antagna. Världen låg för era fötter. Ni var så romantiska så det nästan är vackert. Jan, du var mest uppspelt av alla, du skrattade och kunde knappt sitta still. Som en liten pojke. Det kändes som om jag var den enda som fanns på riktigt där i rummet. Jag föraktade er alla, tyckte att ni var lurade av alla. Ni var lurade av mig, trodde jag. Utbildningen var inte så svår. Ni pustade, flämtade och blödde, men jag

såg längre än till nästa hinderbana eller till nästa volym med böcker. Trots att jag avskydde allt ni stod för och er framtid, kunde jag inte hata er fullt ut.

Thomas, du hade ett överkligt romantiskt, sentimentalt skimmer över dig, som en gammal film. Något i det förflutna drog dig tillbaka i tiden, släpade sig bakom dig som en tung skugga. Du hade varit politiskt aktiv och kom in på de premisserna, annars hade du nog bara suttit och drömt någonstans hela ditt liv. Jag undrar vad det var för drömmar som spann i ditt huvud, drömmar om en lycklig framtid, eller en förlorad lycka, men övertygad var du alltid. Det är något fint med drömmare, måste jag vidhålla. Jag undrar om du har kvar det än, eller om du blivit kall och hård. Erich, soldaten. Du var den kallaste och tuffaste. Du var den sovjetiska idolbilden personifierad, stark och tyst med hammaren och skäran höjda över huvudet. En staty i marmor, med blicken riktad långt in i framtiden, men jag tror din framtid blev dunkel. Jag tänkte mig dig som en oxe, ett simpelt dragdjur som gör vad man säger åt det, lyder piskan blint. Det är nedvärderande att tala så om någon människa, men när du inte gjorde annat än gapade och nickade åt allt och alla känns beskrivningen rättvis. Stackare, du skulle aldrig gå långt, du skulle för alltid vara kvar där nere på botten, kräländes i leran med de andra soldaterna. Soldat, mer än så skulle du nog aldrig bli, tänkte jag, ett få som tog emot order utan att tänka själv. Därför förtjänade du mitt medlidande och patos och förtjänar det än. Vad har hänt dig nu, har du brutits ned och förpassats till dem som ingen framtid ser? Elsa, jag vet inte vad du ville med mig eller med någon. Du blev förälskad i Jan, det vet vi alla, men vad drev dig till det? Trodde du att ni skulle ha en framtid tillsammans, få barn och bilda familj? Naiviteten stod dig upp över öronen, du visste inte bättre än att tro på allt som andades lycka och framtid. Du valde att blunda för verkligheten och det svarta, ännu en drömmare. Kanske var du manipulativ, eller så förstod jag dig aldrig riktigt. Det går inte att ogilla någon som du, Jan. Du letade upp någonting hos oss alla som vi saknade, en skatt som vi aldrig skulle upptäckt själva.

Nej, jag blev inte kär i dig. Att du så brann för det som jag hatade gjorde allt sånt omöjligt. Du pratade alltid om Berlin och hur mycket du älskade staden,

hur glad du var över muren som stod i mitten. Fast du flackade på blicken. Någonting svajade inom dig, något du inte ville skulle komma fram. Men jag såg, jag hade svajat och vacklat inombords i flera år, jag kände igen mig. Varför kunde du inte sagt vad det var som oroade dig? En gång var vi på tu man hand. Jag försökte få ur dig vad det var som tryckte dig, varför du inte kunde vara lika stadig på blicken som Thomas eller Erich. Du hade kommit så här långt, du ville ut till Västtyskland för att spionera på fienden, men du var rädd. Man får inte vara rädd i den här världen, stackars Jan, man får inte vara rädd eller tyst, då kommer de och tar en till slut. Jag tyckte om dig, jag såg dig som en vän. Lyckades kasta bort mina politiska åsikter för ett tag och verkligen tycka om dig. De andra vet jag inte om jag någonsin tyckte om, jag brydde mig om dem, men de kunde aldrig nå in till mitt hjärta. De skulle bli mina fiender snart och jag hade inte råd att bli vän med fiender.

Utbildningen slut. Vi var nu spioner, hjältar. Jag kastades ut till Frankfurt för att samla information åt den östtyska säkerhetspolisen. Första dagen gick jag till polishuset och angav mig som kontraspion. De tog emot mig med mer än öppna armar. Allt gick som ett rus till mitt huvud. Äntligen kunde jag få skrika så högt jag ville, äntligen kunde jag få fritt hata det jag hatat så länge. Jag fick prata, läsa roliga böcker och se på flera tv-kanaler. Jag hade fått som jag ville, Jan. Jag hade huggit en kniv i ryggen på mitt skuggland. Jag fick skada dem så mycket som möjligt. Ni såg bara på er nya värld med hat, ni föraktade imperialisterna och fascisterna. Jag älskade varenda minut av tillvaron. De försåg mig med falska uppgifter från maktens korridorer i Frankfurt för att ge till säkerhetspolisen i öst. Jag kom tillbaka till Frankfurt med äkta information från öst. Det var som en riktig film. Jag glömde bort er och lät er falla bort tillsammans med min barndoms tysthet, mitt gamla hus, mina föräldrar. Ni blev ett med mitt gamla liv som fånge.

En ölkällare i Hamburg. Runt bordet satt vi. Du var glad över att träffa oss och jag var glad över att träffa dig. Du var som du alltid hade varit. En märklig känsla av överlägsenhet kom över mig, jag kände mig starkare än er andra,

för jag visste något ni inte visste. Ni trampade i era gamla hjulspår och trodde fortfarande på de grånade herrarna i Moskva och på pipskägget. Jag visste att allting höll på att rämna. Vi pratade om just ingenting, eller vi pratade om allt som vi inte ville prata om. Gamla minnen, roliga historier, men inte om något viktigt. Helt dött. Sedan såg jag aldrig dig mer. Något ryckte bort dig. Jag vet inte vad som gjorde det. Jag fick ett brev där de sade att du hade avlidit. Det var allt. Ingen begravning, inga vita liljor eller vackra ord. Bara ett kort konstaterande. Om du ändå kunde berätta, säga vad som hände och hur du var precis innan du dog. Var du rädd eller var du stark och fast i blicken?

Efter det kändes allt inte lika bra längre, något var borta. Jag kunde inte hjälpa att känna skuld för vad som hänt dig. Jag vet att du skulle tycka det var löjligt, men det kändes som om vi inte tog hand om dig så bra som vi kunde gjort. Vi kunde ha ringt eller skickat brev, jag kunde ha bett någon av mina kontakter att ta hand om dig. Se till så att du inte gjorde något dumt. Man får inte välja vilka som försvinner först, men av oss fem hade jag hoppats att det inte skulle bli du. Min stackars pojke. Var det någon av oss som dödade dig, Jan? Hade jag som stod på den andra sidan någon skuld i vad som hände? De kan ha hittat din adress hemma hos mig, eller jag kan ha lämnat ut något jag inte skulle. Jag var ju på fiendens sida, Jan! Varför pratade du ens med mig? Varför ville du att jag skulle komma och träffa er på den där ölkällaren i Hamburg och varför kom jag dit?

Om jag hade låtit bli att komma hade det kanske inte skett. De visste kanske att jag kände dig. Du skulle inte ha satt dig fast så i min själ, du skulle ha förblivit en skugga som de andra. Min vilja att bli av med tystnaden hade gjort mig till den tystaste av er alla. Mitt arbete var att vara tyst och lyssna. Nej, jag fick inte skrika så som jag ville, jag fick inte skrika ut allt mitt hat. Det förblev ett tyst vapen. När skall jag få skrika? Allt är gråa, tysta skuggor, som inte går att skrika åt. Förbli en skugga, Jan. Inte den glada, färgstarka unga pojken på logementet, förbli alltid en skugga. Pojken på logementet får mig att gråta, Jan. Du vill inte få mig att gråta, eller hur? Om jag har dödat

dig ber jag om förlåtelse. Förlåt för att jag förrådde dig, jag glömde av dig. Trodde du var fienden.

Det var längesen du dog nu, tjugosju år sedan. De rev muren för fjorton år sedan. Det kunde du inte tro. Allt är nytt, du skulle inte känna igen din hemstad längre. Stora skyskrapor överallt och en stor glaskupa på riksdagsbyggnaden. Allt är glas och färg, inga skuggor mer, Jan. Vi lever som ett land tillsammans nu igen. Igen och igen, jag hade aldrig sett oss som ett land innan, inte du heller. Vi har det ganska bra i vårt nya land. Jag jobbar inom politiken, socialdemokraterna, det går sådär, det är de som styr nu, men inte så länge till skulle jag tro. Jag säger inte mycket nu heller, men det gör inget, jag är för gammal för att skrika nu. Nej, några barn fick jag aldrig, jag vet inte om jag ville ha några, de skulle bara bli tysta och konstiga i huvudet. Vi försöker glömma och komma ihåg på en gång. Ingen vill minnas, men vi måste. Allt är så annorlunda, det gamla är som bortblåst. Jag lyckades till slut, gjorde jag inte? Folkmassorna som välldes in över gränskontrollerna den där decembernatten. Fyrverkerier och öl. Våra nya vänner från den andra sidan omfamnade oss medan världen tittade på från sina tv-apparater. Tillsammans hade vi brutit ner en mur av järn och kallt krig. Politik, Jan. Allt var politik.

Jag går ner ibland till det som finns kvar av din älskade mur. De har målat den i glada färger. Grönt, blått, gult och rött. Varje segment är ett konstverk säger de, turisterna tittar och fotograferar. De apar sig eller står tysta och tankfulla inför den gamla symbolen, stadens ärr. Vårt stora ärr. Du står där bredvid mig ibland och skrattar. Skrattar som den lille pojken på logementet, skrattar åt betongens dansande färger. Under alla färger finns allt det gråa kvar, Jan. Armerad betong, grå som himlen.

2 juni 2003

Maria,

Löftet om att aldrig släppa taget, att alltid hålla sig kvar gäller än. Vi vet alla att vi menade vad vi sade och löften är till för att hållas. Tillräckligt mycket vatten har flutit under broarna för att vi skall kunna mötas igen och tala om vad som hände med oss. Det är svårt för oss alla att riva upp gamla sår men för att kunna leva vidare är det tyvärr nödvändigt. Vi har nog alla gått för länge i samma fotspår och det är dags att ta ett nytt kliv. Vi träffas om en vecka klockan 14.00 på Ludwigstraße 15, andra våningen.

*Hälsningar
Thomas, Elsa, Erich*

Thomas Nünning

Jag var elva år när de byggde muren. Den blev rest över en natt, kändes det som. Innan dess hade där bara funnits taggtråd och vakter med hundar. Nu hade de slagit fast, i betong, att ingen mer skulle komma över. Jag kommer inte ihåg vad jag tyckte, eller vad jag kände. Man har inte den förmågan att analysera, eller känna efter när man är elva år. Om jag kände något speciellt så kommer jag inte ihåg det. Jag minns att vi tittade på den svarta kanalen på tv:n, den enda kanalen som fanns. Där sade de att man inte fick resa ut längre. Ut till Västtyskland. Det var därför de byggde muren, för att för många ville flytta. Så slapp man ha så många patrullerande vakter. Man slapp väl köpa så mycket hundmat också, kan jag tro. Vakterna fanns förstås kvar sedan också, uppe i tornen, men de var inte lika många.

Vi hade en bil, inte alla hade bil. Vi brukade åka på utflykter ut på landet på helgerna och under semestern och skolloven. Vår lägenhet såg ut som alla andra utanpå. Alla hade sådana lägenheter. Inuti tre rum. Ett till mor och far och ett till mig och så vårt vardagsrum. Vi hade en beige soffa och ett bord framför, i mörkt trä. Tavlor på väggarna, matta på golvet, det vanliga. Mitt rum är ett minne av bilder på rymdskyttlar, fotbollslag och andra hjältar som hör barndomen till. Mor och far var långa och kastade skuggor över golvet från dörröppningen. Det är svårt att i efterhand hitta det som var fel, att rekonstruera och lägga negativa värden i en uppväxt som jag tyckte var bra. Jag vet ju nu, jag har fått lära mig kan man kanske säga, att det var fel. Att vi var fångar i vårt eget land. Men som liten var jag aldrig någons fånge, jag hade hela världen öppen för mig. Gården på bostadsblocket var oändligt stor, som den är för alla barn. Överallt fanns det äventyr. Bakom husen fanns den oändliga världen, böljande gult gräs och solens bleka strålar i mitt ansikte. Fabriksområden och bilskrotor med vakthundar. Päronsträd och gubbarna vid ölstugan. Tvätt som hängde på tork i en varm sommarvind. Doften av råg.

När jag försöker minnas den tiden, är det som en gammal film, eller ännu mer ett gammalt fotografi. Allt är färgat i bruna och gula färgskalor, grynigt som vore det filmat i super 8. Far arbetade på bilfabriken, gjorde trabanter. Det var väl därför vi fick en bil så snabbt, andra fick vänta flera år. Mor jobbade på ett sjukhus, som sjuksyster. Jag kunde vara hemma själv på eftermiddagarna och göra smörgåsar och mina läxor. Det är vad jag minns och det är de bilderna jag vill ha kvar.

Från barndomens smörgåsar och mjölk till ungdomens yra. Vi växte fort upp till unga män med skrikande och oböjlig vilja. Vilda män stöpta i stål. Jag sällade mig till dem med de rödaste fanorna. Med Lenin och Stalin som ikoner. Ungdomsförbundet. Raka, starka ungdomar som älskade vår stat och kommunismen. Som hatade imperialisterna på andra sidan. Som skrek högst och stoltast. Vi var glada över att få leva under den röda fanan. Vi var framtiden och den soliga sidan av gatan. Jag var ärlig mot mig själv då. Jag hade tänkt och funderat, läst böckerna och analyserat världen utanför. Där hade inte alla jobb eller lägenhet, där fanns allt från utslagna till de som skodde sig på dem. Där fanns fascisterna. Jag hör fortfarande hur våra stövlar trampade i takt mot stenläggningen. Men det var inte samma klamp som hördes från stövlarna innan kriget, vill jag tro i alla fall. Jag har ju bara hört deras klamp på film och radio, men det lät annorlunda. Mer hatfyllt. Våra steg ekade av förhoppningar, medmänsklighet och kärlek. Det här var arbetande kängor som med sitt stampande hyllade människan och arbetaren, som inte tryckte ner eller föraktade. Och asfalten glödde under våra sulor.

Jag kommer ihåg fanor som fladdrade i vinden, som kastade sina skuggor över torget, över hela världen. Talare som fångade mig medan jag fortfarande brann. Solen sken hela tiden över oss och vår stat. Vi såg med blanka ögon mot det röda Moskva, ville visa dem att vi var ett folk tillsammans med dem. De omfamnade oss och tog hand om oss, vi blev den största familj som någonsin funnits. Det låter romantiskt och drömmande, jag vet det, men allt det här finns som en tunn, suddig film på näthinnan. Den försvinner inte och jag vet inte om jag vill att den ska försvinna. Du förstår, Jan, att jag inte bara kan

kasta bort det som format mig och betytt så mycket. Det som ledde mig in på den väg vi båda valde. Jag tror det syntes utanpå oss hur uppfyllda vi var av tidens tänkande. Det hjälpte mig i skolan, minns jag. Min latinlärare, herr lektor Offenbach, visste att jag var med i ungdomsförbundet och gav mig höga betyg. Han var själv medlem i partiet och hade sett mig arbeta. Jag tror till och med att jag gjorde saker direkt åt honom. Det var något med att för första gången få känna ansvaret av sina egna handlingar som fick mig att så älska partiets ungdomsförbund. Jag kunde få folk att lyssna, jag kunde lyssna och argumentera. Jag ställde samman små skrifter och kallade till möten. Gjorde dagordningar och rekryterade. De gillade mig och jag gjorde allt för dem. Mina kamrater. Mina älskade kamrater. Var är ni nu? Var är du nu, Jan?

Jag vet när vi träffades, det glömmer jag aldrig. Du var liten och smal, med det svarta, korta håret på ända. Du hade en gammal grön militärjacka över den ljusa skjortan. Du log och skrattade, du log med hela ansiktet. Moskva. Vilka minnen det väcker, vilken tid. Jag hade aldrig hoppats på att ens få göra testerna, men när vi satt där i logementet, vi fem... du, Maria, Elsa, Erich och jag, först då kunde jag greppa om vad som faktiskt hänt. Dagen du klistrade upp en affisch med Dynamo Moskva i sina röda hemmadräkter och pratade och pratade. Du gillade fotboll. Jag vill minnas dig så, som du var när du pratade om skruvbollar och straffsparkar. Då fanns fortfarande glöden och elden i dig. Det är konstigt, alla andra bilder av dig har bleknat i kanterna, som med andra minnen, men ett har fastnat för evigt och förblir klart som kristall. Du skulle visa oss hur straffsparken från slutspelet mot Dynamo Kiev 1967 skulle ha gjorts ordentligt. Läderkulan inne på logementet, du sparkade till och precis innan bollen träffade rutan... då var du nästan som en liten pojke igen. En min av både förfäran och upprymd glädje, precis som ett barn.

Jag undrar om du någonsin förstod vad som väntade. Jag menar inte utbildningsåren, de var som en lekskola för dig, men vad som väntade i det verkliga livet. När vi var klara var vi spioner, Jan. Riktiga spioner, som man läser om i romaner. Jag vet inte om du hade romanerna i bakhuvudet, för du tvekande aldrig en sekund inför vad som väntade. Du trodde allt var en enda stor även-

tyrsroman, med riktiga hjältar och skurkar. Vi stod på rätt sida Jan, men vi var inga hjältar. Vi gick till arbetet precis som alla andra. Erich, soldaten. Han var alltid den udda. En mycket hård ung man som aldrig riktigt kunde vara med i våra diskussioner om världsläget eller politik. En sån som skrattade på fel ställen. Han var en soldat helt enkelt, hans pappa hade varit överlöpare och slagits för kommunisterna under kriget. Elsa kommer jag inte ihåg annat än i sällskap med dig. Maria? Vet inte hur hon var. Tyst, suddig som alla andra. Jag har glömt er allihop förutom dig.

Jag vet inte om det var Berlin som knäckte dig. De var idioter som skickade dig, en pojke, till lejonkulan direkt. Du som aldrig hade varit över muren en endaste gång, befann dig mitt i det kallaste kriget, mellan gränsvakter och demonstranter. Vad skulle du få reda på där? Jag visste att de skulle slita dig i stycken direkt. Vem var det som skrämde dig så, vem var det som förstörde dig, Jan? Jag tilldelades ett distrikt i Bonn, maktens högkvarter i väst. Du skulle ha varit där istället. Jag kom ihåg hur jag undrade vad jag skulle göra i början. Jag tänkte mycket på dig och de andra och hur ni hade börjat. Jag skulle upprätta ett nätverk av förtroliga källor inom politiken. Det var det första jag skulle göra. Helst högt uppsatta och sådana som hörde mycket. Jag satt i veckor på mitt lilla kontor på Königstraße och stirrade ut genom fönstret. Vem skulle jag kontakta? Utanför levde staden sitt vanliga liv men jag satt stilla som en saltstod och stirrade. Skrev ett papper och rev sönder det, så ett till och så ett till. Jag tänkte så mycket på er. Det var ett ensamt liv, att alltid se sig om efter knivar i ryggen och att aldrig kunna få prata med en vän. Det var inte förrän vi träffades igen, flera månader senare som jag kom igång. Ni hade alla sedan länge hittat era kontakter och positioner, ni var de lyckade romanspionerna. Jag blev avundsjuk, för första gången i mitt vuxna liv. Ni gav mig en spark att komma igång. Och det gjorde jag ju sedan.

Varför blir återseenden aldrig som man tänkt sig? Jag hade gjort upp bilder av er alla och hur vi skulle omfamna varandra på den lilla ölkällaren. Vi omfamnade varandra, men vi visste inte riktigt om vad vi skulle prata. Istället för att prata ordentligt om hur vi kände det just då förföll vi i gamla minnen

och gulblekta fotografidrommar. Om jag hade märkt någonting med dig då, vet jag inte om jag hade gjort något. Vi kändes så långt ifrån varandra. Vårt löfte förblev obrutet, vi skulle aldrig förlora varandra, men kände vi fortfarande kärlek, eller försvann den och ersattes med vänskap och samförstånd? Jag vill tro att jag gjorde det, kände kärlek. Nu kommer det igen, återskapa känslor och skärpa suddiga minnen. Jag vet inte hur man gör sådant, Jan! Du och jag sågs flera gånger därefter, men jag kan inte komma ihåg någon av dem särskilt väl. Ett ölcafé här, en källare där. Jag åkte oftast till Berlin för att hälsa på dig. Av oss fem, var det du som etsade sig fast. Jag tror jag såg Elsa utanför Lidl härom veckan. Hon kände inte igen mig, men det kanske inte var hon. Hon hade känt igen dig, det vet jag. Hon var alltid svag för dig, ända från början. Jag vet inte om det var någonting allvarligt mellan er, jag vill inte riktigt veta. Du passar inte in i bilden av en älskare. Du är alltid pojken med läderkulan och det trasiga fönstret. Förlåt, men det går inte att sudda ut. Jag skulle så gärna vilja göra om den där återträffen. Träffa er igen nu när allt blivit så annorlunda, kanske skulle vi nu verkligen kunna prata om vad som hänt. Jag vill inte förlora er en gång till. Ge mig en chans att träffa er allihop, det är allt jag ber om.

Hur påverkade väst oss alla? Jag vill säga att det inte påverkade mig, men om du levat idag och träffat mig skulle du kanske säga annorlunda. Om du hade levat... var det jag som dödade dig Jan? Om du ändå fanns här och kunde berätta så kunde jag få veta. Det är för sent nu, det är för sent för allt sådant. För sent för att minnas. Jag träffade dig ensam, mitt i natten. Du hade ringt efter mig samma dag. Ditt svarta hår stod på ända, precis som på kadettskolan, men barnsligheten var borta. Du var rädd, så rädd. Ditt ansikte lös av skräck, dina ögon hade mörka ringar och din panna hade djupa fåror. På din haka kunde jag se en skugga av svart skägg, något som jag aldrig sett på dig förut. Din kostym var smutsig och du flackade med blicken. Du var som en annan människa. En människa som sett något ohyggligt och bara vill fly bort från tillvaron, fly tillbaka till ett ofarligt rum med rymdskyttnar och fotbollslag. Du sade att de var efter dig. Vilka var efter dig? Vad hade du gjort som fick dem att döda dig och hjälpte jag till? Jag ringde dagen efter. Ingen svarade,

telefonen bara tutade upptaget. Jag sprang till adressen du lämnat, hittade din dörr öppen och jag hittade dig. De hade skjutit dig två gånger rakt i hjärtat. Någon måste ha sett oss den där kvällen, eller alla andra kvällar, förstått att det var någonting som inte stämde med oss. Så många frågetecken. De som ville se dig död måste ha sett dig och mig tillsammans. Vem var det? Om jag bara hade låtit bli att ens träffa dig hade kanske allt varit bra. Då hade du kanske levat idag. Vilka var de? Gangsters eller lånehajar, amerikaner eller andra imperialister? Om jag bara hade förstått dig bättre den där natten när du var så rädd. Du skulle ha kontaktat Elsa eller Erich istället. Varför litade du på mig? Jag visste att jag skulle svika dig till slut. Jag dödade dig Jan. Du får inte förlåta mig, för jag tänker aldrig förlåta mig själv.

Det var tjugosju år sedan det hände, Jan. Vi är ett land nu. Öst och väst tillsammans. Vi har varit det i fjorton år. Jag var där den natten. Fyrverkerier, champagne och musik. Överallt människor som skrattade och kramade om varandra. Jag tittade upp mot Brandenburger Tor och blundade. Suckade och kände decemberkylan svalka ansiktet. Allt var över nu, tänkte jag. Allt var glömt, trodde jag. Jag tänkte på dig och de andra. Kanske fanns de också i folkvimlet med sina släktingar och vänner. Kanske skrattade de också, jublade och omfamnade främlingar. Det var stort, Jan. Det skulle nog varit för stort för dig, du hade inte kunnat förstå. Du hade bara skrattat och kliat ditt svarta hår ännu rufsigare, under fyrverkeriernas rödgröna kaskader.

Jag har en fru nu och två barn. En pojke och en flicka. Flickan heter Christiane och pojken heter Jan, efter dig. Det var det minsta jag kunde göra. Jag jobbar inte längre, fick en förtidspension. Vi bor i ett hus i Brandenburg, med åkrar och gröna fält vajandes utanför. Du skulle nog tycka det var fint. Trädgården blommar på sommaren med päronträd och rosenbuskar. Nedåt vägen sitter gubbarna och dricker öl vid den lilla ölstugan. Tvätt hänger och fladdrar i sommarbrisen. Doften av råg kommer in från åkrarna. Allt är grynigt brunt och gult. Du sitter med oss och äter kvällsmat. Ditt svarta hår står på ända, du skrattar och kisar mot den nedåtgående solen som är röd som eld.

2 juni 2003

Thomas,

Löftet om att aldrig släppa taget, att alltid hålla sig kvar gäller än. Vi vet alla att vi menade vad vi sade och löften är till för att hållas. Tillräckligt mycket vatten har flutit under broarna för att vi skall kunna mötas igen och tala om vad som hände med oss. Det är svårt för oss alla att riva upp gamla sår men för att kunna leva vidare är det tyvärr nödvändigt. Vi har nog alla gått för länge i samma fotspår och det är dags att ta ett nytt kliv. Vi träffas om en vecka klockan 14.00 på Ludwigstraße 15, andra våningen.

Hälsningar

Elsa, Maria, Erich

Gråkalla skuggor hasar alltjämt fram längs trottoarerna och gränderna. Blixtrande färger fyller estraderna i sommarkvällen. Allt är nytt och samtidigt så gammalt och ärrat. Den förut starkaste betongen bryts ned eller målas i glada färger och blir konst till eftertanke. Järnet i ridån är nedsmält och ingjutet i de nya stål- och glaskonstruktionerna som reser sig upp mot himlen. Inga beväpnade vakter patrullerar längre med hundar längs med taggtråden. Turister står och flinar bakom sandsäckarna vid gränskontrollen. Klick klick klick, och så hela familjen med, excuse me can you please take photo for me sir thank you. Ingen mer som behöver vaktas, alla får komma och gå som de vill.

Ännu helt nytt. För vissa finns fortfarande betongen och järnet kvar. För vissa reser sig fortfarande en tre meter hög mur mitt i staden. Vissa går fortfarande som skuggor med blicken riktad österut. Riktad mot en tid som försvann tillsammans med ett folk. Några av dem har samlats i kväll för att samtala och minnas. Samlats för att åter resa en mur.

Välkommen att spela ett actionlöst spiondrama. Här bjuds inga öronbedövande eldstrider, övernaturligheter eller tokerier med glimten i ögat. Ett scenario för er som föredrar att ta det lugnt och bygga en historia, tänka efter och minnas istället för att rulla tärningar och stoja. Inget trams och ingen hysteri. Bara rollspel, allvar och samtal.

www.asf.se